

NEMI KÜLÖNBBSÉGEK A REKREÁCIÓS DROGHASZNÁLATBAN

Demetrovics Zsolt

Összefoglalás

Vizsgálatunk célja az volt, hogy felmérjük, vajon a táncos szórakozóhelyeket látogató fiatalok körében hasonló nemi különbségek mutatkoznak-e a droghasználatban, mint amelyeket korábbi normál populációs vizsgálatokban jelentkeztek. 1999 őszén felmérést végeztünk 27 táncos szórakozóhelyen. Összesen 1507 fő (51,4% férfi, átlagéletkor 21,2 év) megkérdezésére került sor, anonim kérdőíves módszerrel. A nemi különbségekre vonatkozó elemzések azt mutatják, hogy a normál populációs vizsgálatokhoz hasonlóan a táncos szórakozóhelyeket látogatók körében is a férfiak mintegy másfélszer magasabb életprevalencia-értéket mutatnak az illegális szerekre vonatkozóan (62,3%), mint a nők (42,1%). Ugyanakkor a legális gyógyszerekkel való visszaélés tekintetében – a normál populációs vizsgálatok eredményeivel szemben – nincs jelentős különbség a két nem között. A férfiakat továbbá intenzívebb szerhasználat, több illegális szer kipróbálása és szintén gyakoribb kombinált szerhasználat jellemezte. Szintén különbségek mutatkoztak férfiak és nők között droghasználatuk szexuális magatartásukra gyakorolt hatását illetően. Az eredmények többsége összhangban áll a korábbi, normál populációs vizsgálatokban tapasztaltakkal.

Kulcsszavak: drogepidemiológia, nemi különbségek, szexuális magatartás

Abstract

The goal of our study was to investigate whether gender differences in drug use are similar among visitors of dance entertainment venues to what have been found in general population surveys. A total of 1507 dance party visitor (males 51,4%, average age 21,2 years) has been interviewed in the fall of 1999 at 27 parties via anonymous questionnaires. Just as in the general population, life time prevalence for illegal drug use has been one and a half times higher among males (62,3%) than females (42,1%). However, higher prevalence for the abuse of legal medicines among females has not been confirmed in our sample. Males can be further characterized with more intensive drug use habit, with experimenting with more kinds of drugs and more frequent combination of drugs. We have also found gender differences in the effect of drug use on the sexual behavior. Most of our result show similar tendencies as the findings of normal population surveys.

Keywords: drug epidemiology, gender differences, sexual behavior

Bevezetés

Mind a normál populációs felmérések, mind a drogfüggőket vizsgáló kutatások eredményei szerint jelentős különbségek mutatkoznak férfiak és nők között droghasználatuk mintázatának tekintetében. A középiskolás populáció körében

végzett ESPAD-vizsgálatok (Elekes–Paksi 1996; 2000) például következetesen azt jelzik, hogy az illegális szereket kipróbálók aránya a fiúk körében magasabb, míg legális szerekkel inkább a lányok kísérleteznek. Így az 1999-es adatok szerint az első és második évfolyamos középiskolások között a fiúk 23,1%-a használt már valamilyen illegális drogot vagy szerves oldószert, míg a lányoknál ez az érték 13%. Ugyanakkor a visszaélésszerű gyógyszerhasználat (nyugtatók, altatók nem orvosi rendelvényre történő használata, vagy alkohol és gyógyszer kombinációja) esetében fordított a tendencia. A lányok esetében a kipróbálás prevalenciája 11,6%, míg a fiúknál kevesebb, mint fele ennyi, 5,2%. Más megközelítésből ez azt jelenti, hogy a valaha illegális drogokkal vagy szerves oldószerekkel kísérletezők mintegy kétharmada fiú (65,5%), míg a visszaélésszerű gyógyszerhasználat esetében ez az érték nem egészen egyharmad (32,3%) (Elekes–Paksi 2000).

Hasonló tendencia – de arányaiban még jelentősebb különbség – mutatkozik a 18 évesnél idősebb populáció esetében is. Az illegális szereket vagy inhalánsokat kipróbálók aránya itt 9,3% a férfiak között, s 3,7% a nők körében. A visszaélésszerű gyógyszerfogyasztás ugyanakkor a felnőttek között is a nők körében gyakoribb (21,2%), míg a férfiak esetében a legális gyógyszerekkel visszaélők aránya 13,6% (Paksi 2003).

A következőkben, egy olyan felmérés vonatkozásában mutatom be a nemi különbségek alakulását, amely a fentiekkel szemben nem normál populáció mintán készült, hanem táncos-zenés szórakozóhelyeket látogatók körében (Demetrovics 2001).

Minta

A vizsgálatban összesen 27 helyszínen (diszkókban, partikon, klubokban) történt adatfelvétel, amely során 1507 személy megkérdezésére került sor 1999 őszén. A felvett kérdőívek 44,2%-a diszkókban került rögzítésre, s közel ugyanennyi kérdőív készült a klubokban (42,1%), míg a partik lényegesen kisebb arányban részesültek az adatfelvételtől (13,7%). Ennek elsődleges oka az egyes városok szórakozási kínálatának jelentős eltéréseiben keresendő. A felmérés önkitöltős anonim kérdőíves módszerrel történt. A kérdőív a szabadidő eltöltési szokásokra, dohányzásra, valamint alkohol- és drogfogyasztási szokásokra vonatkozó kérdéseket tartalmazott. A felmérés Budapesten 14, Pécsen és Debrecenben 4-4, Szombathelyen 3, Miskolcon pedig 2 helyszínen zajlott.

1. táblázat. A kérdőívek száma és aránya az adatfelvétel helyszíne és a helytípus szerint (%)

helytípus város	diszkó	parti	klub	összesen
Budapest (n=684)	10,1	30,1	59,8	45,4
Miskolc (n=149)	100,0	–	–	9,9
Szombathely (n=232)	81,9	–	18,1	15,4
Debrecen (n=255)	67,1	–	32,9	16,9
Pécs (n=187)	46,5	–	53,5	12,4
összesen (fő)	666	206	635	1507

Szociodemográfiai adatok

A megkérdezettek nemi megoszlása közel azonos (a férfiak aránya 51,4%). Az egyes városok között a nemek megoszlása tekintetében jelentős különbség nem mutatkozott, lényegesen magasabb volt azonban a férfiak aránya a partikon (58,4%), míg a diszkókban és a klubokban a teljes mintára jellemző fele-fele arány volt jellemző.

2. táblázat. A nemek alakulása a helytípus szerint (%)

nem	diszkó	parti	klub	összesen
férfi	50,7	58,4	49,9	51,4
nő	49,3	41,6	50,1	48,6
összesen (fő)	657	197	631	1485

A megkérdezettek átlagéletkora 21,2 év. A férfiak mindazonáltal átlagosan egy évvel idősebbek (21,7 évesek) a nőknél (20,8 év). A fiatalok közel kétharmada (62,8%) elsődlegesen tanul, s mintegy harmaduk (35,5%) dolgozik. A tanulók aránya lényegesen magasabb azonban a nők között (70,5%), mint a férfiak esetében (55,4%). Ugyanakkor a semmilyen elfoglaltsággal nem rendelkezők a férfiak között vannak többen (2,6%, míg a nők esetében 0,8%). A 19 évesnél idősebbek között a gimnáziumi érettségivel rendelkezők aránya magasabb a lányok (55,1%), mint a fiúk (36,3%) esetében, ugyanakkor szakközépiskolai vagy technikumi végzettséggel a fiúk rendelkeznek többen (25,4%, míg a lányoknál 21,4%). A felsőfokú diplomával rendelkezők aránya szintén a fiúk (18,9%) körében magasabb valamivel (lányok: 16,5%).

Szabadidős elfoglaltság

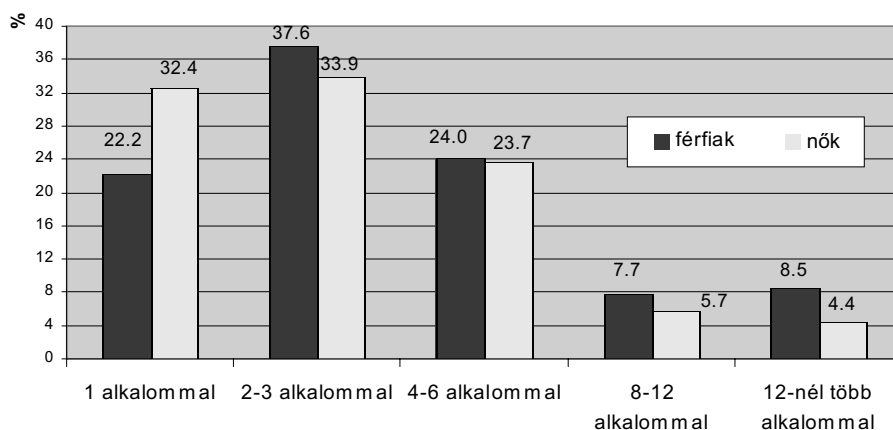
A megkérdezettek 41,3%-a¹ tölti otthon legalább öt estét egy héten, míg a minden este eljárók aránya nem egészen 4%. A hetente legfeljebb két estét otthon töltők között a férfiak aránya (24,9%) szignifikánsan magasabb, mint a nők (19%) esetében ($\chi^2 = 7,559$; $p = 0,006$) (3. táblázat).

3. táblázat. Az otthon töltött esték száma a nemek arányában (%) (N = 1476)

Hány estét tölt otthon hetente?	férfi	nő	összesen
5–7 estét	38,5	43,9	41,1
3–4 estét	36,6	37,1	36,9
1–2 estét	19,1	17,0	18,1
szinte egyet sem	5,8	2,0	3,9
összesen (fő)	759	717	1476

Hasonlóképp a nők közel harmada, míg a férfiak nem egészen egynegyede nyilatkozott úgy, hogy az elmúlt 4 hét során összesen egy alkalommal járt táncos szórakozóhelyen. A hetente kétszer vagy gyakrabban táncos szórakozóhelyen járók aránya a férfiak között 16,2%, míg a nők esetében 10,1% ($\chi^2 = 11,988$; $p = 0,001$) (1. ábra).

1. ábra. A „Hányszor járt táncos szórakozóhelyen az elmúlt 4 hét során?” kérdésre adott válaszok a nemek arányában (%) (N = 1459)

1 A táblázatban található érték különbségét az okozza, hogy a táblázatban a nemek közötti arányok vizsgálata miatt a nemre vonatkozó kérdést nem megválaszolók adatai nem szerepelnek.

Drogfogyasztás

A biztosan droghasználati céllal történő drogfogyasztás² életprevalencia-értéke a teljes mintán 52,6%. Az elmúlt évben is használók aránya 43,1%, míg a válaszolók közel egyharmada (29,5%) a kérdezést megelőző hónap során is használt legalább egy alkalommal valamilyen drogot. Jelentősek a nemi különbségek (4. táblázat). Így a férfiak közel kétharmada (62,3%), míg a nők kevesebb, mint fele (42,1%) próbálkozott valamilyen drog kipróbálásával élete során ($\chi^2 = 60,388$, $p < 0,0001$). A valaha használók között elsősorban az aktuális – az elmúlt hónap során is – használók aránya magasabb a férfiak, mint a nők esetében. Ez azt jelenti, hogy a valamilyen drogot valaha kipróbáló férfiak közel kétharmada (62,7%) jelezte, hogy az elmúlt hónapban is használt valamilyen drogot, míg a nők esetében ez az arány 44,4% ($\chi^2 = 25,224$; $p < 0,0001$).

4. táblázat. A droghasználati célú szerfogyasztás alakulása a nemi megoszlás szerint (%)
($N = 1485$)

	férfi	nő	összesen
soha	37,7	57,9	47,5
valaha, de az elmúlt évben nem	7,7	11,5	9,6
az elmúlt évben, de az elmúlt 3 hónapban nem	7,6	6,2	6,9
az elmúlt 3 hónapban, de az elmúlt hónapban nem	7,9	5,7	6,8
az elmúlt hónapban	39,1	18,7	29,2
összesen (fő)	763	722	1485

A normál populációs vizsgálatokkal szemben nem jelent meg azonban a különbség a visszaélészerű gyógyszerhasználat tekintetében.³ Így a férfiak 21,8%-a, míg a nők 20,8%-a jelzett ilyen jellegű szerhasználatot. Az elmúlt havi használat tekintetében sincs jelentős különbség, bár itt a nők aránya (5,3%) valamivel magasabb a férfiakénál (4,5%). Mindazonáltal a tendencia hasonló a normál populációs adatokéhoz, hiszen míg a droghasználati célú szerfogyasztás esetében a férfiak, illetve a nők életprevalencia-értékei között a szorzó 1,48, addig a visszaélészerű gyógyszerhasználat esetében ez az érték csak 1,05. Ez az arányszám amúgy a legtöbb szer, illetve szertípus esetében 1,5 körül mozog; lényegesen magasabb értéket csak a legális hallucinogének esetében találunk (5. táblázat).

2 A biztosan droghasználati célú szerfogyasztás kategóriába a következő szereket soroltuk: *marihuána, hasis, LSD, mágikus gomba, amfetamin, ecstasy, kokain, heroin, máktea, metszett mák, kodein (Coderit), crack, rush, PCP, patron (nitrogén-oxidul), szerves oldószerek és egyéb drogok*. A kifejezéssel egyenértékűnek tekintjük a bármilyen drogot használók megfogalmazást.

3 A visszaélészerű gyógyszerhasználat kategóriába soroltuk a nem orvosi előírásra történő altató- vagy nyugtatóhasználatot, valamint a gyógyszer és alkohol együttes használatát.

5. táblázat. Az egyes szereket, illetve szertípusokat kipróbálók aránya a nemi megoszlás szerint (%)

	férfi	nő	férfi/nő arány
bármilyen drog	62,3	42,1	1,48
kannabisz (marihuána, hasis)	59,0	39,2	1,48
stimulánsok (amfetamin, ecstasy, kokain, crack)	26,2	17,6	1,49
amfetamin	24,6	14,5	1,70
ecstasy	15,5	9,6	1,61
kokain	10,6	6,2	1,71
illegális hallucinogének (LSD, mágius gomba, PCP)	25,7	16,6	1,55
LSD	23,5	14,7	1,60
legális hallucinogének	20,6	7,3	2,82
patron, lufi	13,9	5,3	2,62
szerves oldószerek	7,2	1,9	3,79
rush	6,4	1,8	3,56
opiátok (heroin, máktea, metszett mák, codein)	9,8	5,7	1,72

Az aktuális használók (azok, akik a kérdezést megelőző hónapban is használtak drogot) körében a férfiak között intenzívebb használati mód jellemző. Körükben több mint másfélszer akkora (17,1%) a napi használók aránya, mint a nők esetében (10,7%), bár utóbbiak között többen vannak azok, akik bár nem naponta, de hetente többször használnak drogot.

6. táblázat. Az elmúlt havi droghasználati célú szerfogyasztás alakulása a nem arányában (%) (N = 397)

	férfi	nő	összesen
egyetlen alkalommal	21,1	26,2	22,7
2-3 alkalommal	28,7	26,2	28,0
4-5 alkalommal	10,9	9,8	10,6
5-nél több alkalommal	22,2	27,0	23,7
naponta	17,1	10,7	15,1
összesen (fő)	763	722	397

A férfiak intenzívebb használati módját jelzi az is, hogy míg a nők között 3,4% azok aránya, akik gyakran használnak egy alkalommal egynél több ecstasytáblétát, addig a férfiaknál ez az arány 19,6%, s közülük is 13,4% szinte minden alkalommal ezt teszi. Hasonlóképp a nők nem egészen egytizede (9,3%), míg a férfiak több mint egyharmada (35,8%) fogyasztott már kettőnél több tablettát egyetlen szórakozás alkalmával ($\chi^2 = 12,541$; $p < 0,0001$). Szintén jellemzőbb a férfiak között az ecstasy más szerekekkel történő kombinációja. A férfiak 86,7%-a, míg a nők 59,6%-a számolt be ilyen alkalomról ($\chi^2 = 14,827$; $p < 0,0001$).

7. táblázat. Az egy alkalommal több ecstasy-tablettát fogyasztók aránya a nemek szerint (%) (N = 155)

Használt-e egynél több ecstasy - tablettát egy este?	férfiak	nők	összesen
soha	51,5	75,9	60,6
igen, néha	28,9	20,7	25,8
elég gyakran	6,2	3,4	5,2
szinte mindig	13,4	–	8,4
összesen (fő)	97	58	155

Érdekes ugyanakkor, hogy az amfetamin vonatkozásában már nem jelennek meg ezek a különbségek, vagyis nincs nemi különbség a tekintetben, hogy egy este folyamán hányszor használ valaki amfetamint. Ismételten megjelenik azonban a nemi különbség az amfetamin más szerekkel való kombinációjának vizsgálatakor, azaz a férfiak ezt a szert is valószínűbben használják együtt más drogokkal, mint a nők.

Amennyiben lépésenkénti diszkriminancia-elemzés segítségével kívánjuk elkülöníteni a droghasználat kipróbálása szempontjából releváns szociodemográfiai és a szórakozási szokásokhoz kapcsolódó változókat, a fentiekkel összefüggésben azt az eredményt kapjuk, hogy a nem szerepe az egyéb változók tükrében is jelentős az elkülönítésben. Ily módon a drogokat nem fogyasztókat és valaha fogyasztókat hét változó mentén lehet a legnagyobb biztonsággal elkülöníteni. Ezek a *lakhely* (Budapest – nem Budapest), az adatfelvételi alkalomhoz hasonló esténként *elkölthött pénz mennyisége*, az *anya legmagasabb iskolai végzettsége*, annak gyakorisága, hogy a személy *hányszor ment táncos szórakozóhelyre* az adatfelvételt megelőző négy hétben, továbbá a *nem*, az *életkor* és az egy héten *otthon töltött esték száma*. Az ezen változók mentén a drogokat valaha használók 71,3%-át, míg a drogokat még soha nem használók 73%-át helyesen sorolja be az analízis (Wilks' Lambda = 0,764). A kipróbálás szempontjából kockázati tényezőzt a budapesti lakhely, a több pénz elköltése, az anya magasabb iskolai végzettsége, az intenzí-

8. táblázat. A valamilyen drogot valaha kipróbálókat és a drogokat nem használókat elkülönítő lépésenkénti diszkriminancia-analízis eredménye

beválogatott változók	Wilks' Lambda
lakhely (Budapest – nem Budapest)	0,806
„Mennyi pénzt költ egy maihoz hasonló estén?”	0,795
anya (nevelőanya) legmagasabb iskolai végzettsége	0,779
„Hányszor volt táncos szórakozóhelyen az elmúlt 4 hét során?”	0,776
a személy neve	0,777
életkor	0,772
„Hány estét tölt otthon hetente?”	0,770

vebb táncoszórákozóhely-látogatás jelenti, valamint az, ha a személy férfi, illetve a magasabb életkor és a kevesebb otthon töltött este.

Még jelentősebb a nem szerepe, amennyiben a drogokat valaha igen, de aktuálisan (elmúlt hónapban) nem használókat, illetve az aktuális használókat kívánjuk elkülöníteni. Az elkülönítést ekkor 6 változó segítségével tudjuk a legpontosabban megtenni. E szerint az aktuális használat megjelenését valószínűbbé teszi, ha a személy *férfi*, ha magasabb az *életkora*, ha *gyakrabban volt táncos szórakozóhelyen* a kérdezést megelőző négy hétben, ha *kevesebb estét tölti otthon*, *magasabb az édesanyja (nevelőanyja) iskolai végzettsége*, illetve *alacsonyabb a saját iskolai végzettsége* (Wilks' Lambda = 0,764). Az elkülönítés kicsit pontatlanabb, mint az előző esetben, így a nem aktuális használók 37%-át, míg az aktuális használók 37,9%-át tévesen sorolná be az analízis az említett változók alapján.

9. táblázat. *A valamilyen drogot valaha igen, de az elmúlt hónapban nem használókat, illetve a valamilyen drogot az elmúlt hónap során is használókat elkülönítő lépésenkénti diszkriminancia-analízis eredménye*

beválogatott változók	Wilks' Lambda
a személy neme	0,899
életkor	0,866
„Hányszor volt táncos szórakozóhelyen az elmúlt 4 hét során?”	0,874
„Hány estét tölt otthon hetente?”	0,867
anya (nevelőanyja) legmagasabb iskolai végzettsége	0,870
a személy legmagasabb iskolai végzettsége	0,868

A droghasználat néhány jellemzője

Az első droghasználat alkalmával valamennyi drogot valószínűbben kapták ingyen a használók, mintsem hogy vásárolták volna azt. Mindazonáltal valamennyi drog esetében a lányok között szignifikánsan magasabb a drogot ingyen kapók aránya, mint a fiúk körében. A különböző szerek közül elsősorban az opiátok és a marihuána emelkedik ki különösen magas arányokkal. Bár a későbbi használat során mindkét nem esetében jelentősen csökken a droghoz ingyen hozzájutók aránya, a nemi különbségek fennmaradnak.

Valamennyi drog első alkalommal történő használatának a legvalószínűbb helyszínei a (táncos) szórakozóhelyek, illetve a barátok, ismerősök lakása. Mindazonáltal a fiúk körében az egyéb szórakozóhelyek és az utcai használat előfordulása is jelentősebb, míg a lányok esetében preferáltabb helyszín saját otthonuk, vagy ismerősük otthona.

A férfiak többféle (átlagosan 3,2) szerrel kísérleteztek életük során, mint a

10. táblázat. Az egyes drogokhoz való ingyenes hozzájutás aránya az első használati alkalommal, a nemi megoszlás (a „nem tudom” válaszok kizárásával) (%)

	N	kapta (teljes minta)	kapta (fiúk)	kapta (lányok)	χ^2	p
marihuána, hasis	629	76,9	75,6	93,7	34,616	<0,0001
LSD, mágiikus gomba	240	49,4	43,3	67,8	13,478	<0,0001
amfetamin	226	54,5	50,0	71,6	10,311	0,001
ecstasy	146	47,8	43,5	64,8	6,201	0,013
kokain	99	75,0	77,0	92,1	3,732	0,053
opiátok	57	70,4	81,1	100,0	4,314	0,038

nők (2,7) ($t=2,746$; $p=0,006$). Más megközelítésből ez azt jelenti, hogy a férfiak 39%-a, míg a nők 47%-a jelezte, hogy egyetlen szert próbált csak ki élete során. Ugyanakkor az öt különböző szernél többfélét kipróbálók aránya a férfiak között 18%, míg a nőknél 12%.

A használattal kapcsolatos rizikómagatartást tekintve egyértelmű eredmény, hogy a droghasználat alatti vezetés lényegesen jellemzőbb a férfiak, mint a nők körében. Így, míg a 18 éves vagy idősebb férfiak közel felével előfordult már, hogy vezetett alkohol hatása alatt (48,1%), addig a nőknél ez az arány mintegy fele ennyi, 25%.⁴ Hasonló aránnyal (40,3% vs. 18,6%) találkozunk a kannabiszhasználat vonatkozásában is.

A droghasználat és a szexuális magatartás összefüggései

Néhány kérdésben azt próbáltuk feltárni, hogy az egyes szerek (alkohol, ecstasy, illetve egyéb drogok) mennyiben változtatnak a használók szexuális magatartásán. Mind az alkohol, mind az ecstasy, mind az egyéb szerek esetében megközelítőleg egyforma arányban érezték úgy a férfiak és a nők, hogy az adott szer nem változtat a szexuális magatartásukon. Az alkohol esetében ez az arány 24% (férfiak), illetve 28% (nők), az ecstasy esetében valamivel kevesebb 22%, illetve 19%, míg az egyéb szerek esetében 21%, illetve 20%.

Az alkohol esetében jelezték a legtöbben (a férfiak közel a fele, a nők harmada), hogy a szer hatása alatt könnyebben kezdeményeznek szexuális kapcsolatot. A férfiak és a nők közötti különbségért mindazonáltal részben a szexuális magatartással kapcsolatos konvenciók is felelősek lehetnek, tekintve, hogy a nők

4 Meg kell jegyezni, hogy a kérdőív alapján a jogosítvánnyal rendelkezők nemek szerinti arányát nem ismerjük, mindazonáltal a különbség mértéke arra enged következtetni, hogy a nemek szerinti eltérés valós összefüggést takarhat.

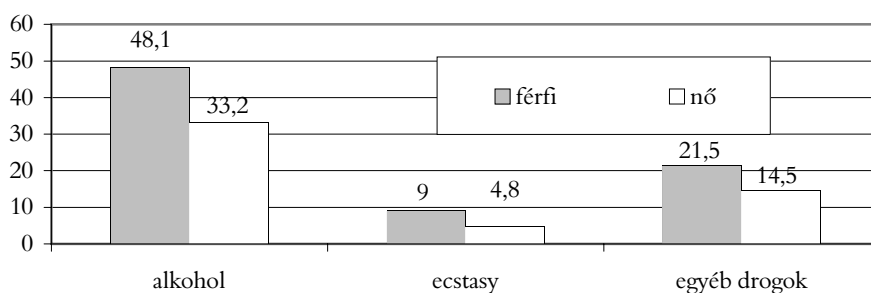
ugyanakkor nagyobb arányban jelezték (17%), hogy könnyebben fogadják valakinek a szexuális közeledés alkohol hatása alatt, mint a férfiak (10%).

Azok aránya, kik a szexuális aktivitásuk, illetve fogadókészségük csökkenéséről számolnak be az egyes szerek hatása következtében mindössze 1% és 4% között mozog.

2. ábra. Azok aránya, akik az egyes szerekkel kapcsolatosan úgy ítélték, hogy valószínűbben kezdeményeznek szexuális kapcsolatot az adott szer hatása alatt (%)

Öszefoglalás

A táncos szórakozóhelyeken végzett felmérés eredményei azt mutatják, hogy ezen a speciális mintán is a normál populációban tapasztaltakhoz hasonló tendenciák jelennek meg. E szerint a férfiak – a visszaélészerű gyógyszerhaszná-

lattól eltekintve – valamennyi szer esetében magasabb (többnyire másfélszeres) életprevalencia-értékeket és intenzívebb használatot mutatnak, mint a nők. A vizsgált paraméterek többségében a férfiak droghasználata kockázatosabbnak tűnik, azaz nagyobb dózisokat fogyasztanak, többféle szerrel kísérleteznek, s jellemzőbben fordul elő náluk több szer egyidejű használata is.

Irodalom

- Demetrovics Zs. (2001): *Droghasználat Magyarország táncos szórakozóhelyein*. Budapest, L'Harmattan.
- Elekes Zs. – Paksi B. (1996): *A magyarországi középiskolások alkohol- és drogfogyasztása*. Budapest, Népjóléti Minisztérium.
- Elekes Zs. – Paksi B. (2000): *Drogok és fiatalok. Középiskolások droghasználata, alkoholfogyasztása és dohányzása az évezred végén Magyarországon*. Ifjúsági és Sportminisztérium, Budapest. /ISMertető 8./
- Paksi B. (2003): *Drogok és felnőttek*. Budapest, L'Harmattan.